

ATATÜRK'ÜN ÖZEL ŞİFRE HATTI
PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİ

Dr. Halil Özcan

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Atatürk'ün Özel Şifre Hattı Pr Gizli Telgraf Merkezi

Yazar: Halil Özcan

Yayıma Hazırlayan: Fatma Gedikoğlu Üstün

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni: Nuray Özipek

©Siyasal Kitabevi, Tüm Hakları Saklıdır.

Mart 2019, Ankara

ISBN No: 978-605-7877-08-6

Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1 Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

http://www.siyasalkitap.com

Baskı:

Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd.Şti.

Sertifika No: 25931

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48

Tel: 0(312) 341 36 67

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1 Kızılay-Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

http://www.siyasalkitap.com

ATATÜRK'ÜN ÖZEL ŞİFRE HATTI
PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİ

Dr. Halil Özcan

“Milli Mücadelenin kazanılmasına telgrafla destek veren fedakâr ve kahraman telgraflarımız (İhsan Pere, Mümtaz Tekmen, Cevad Besen, Edip Gıztel, İsmet Tükel ve Cemal Demirel...) ile mücadelenin lideri Mustafa Kemal Atatürk'ün yüce anısına yüzyıllık minnet duygusuyla.., “

“Milli Mücadelenin başlangıcınının 100. Yılı ve Başkent Üniversitesi'nin kuruluşunun 25. Yılı şerefine...”

İçindekiler

ÖNSÖZ	xiii
TEŞEKKÜR	xv
KISALTMALAR	xvii
YÖNTEM VE KAYNAKÇA	xix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MÜTAREKE DÖNEMİNDE TELGRAFHANELERİN KONTROLÜ

I. İTİLAFLI DEVLETLERİNİN TELGRAFHANELERİ KONTROLÜ	13
II. MİLLÎ MÜCADELENİN BAŞLAMASINDA TELGRAFİN ÖNEMİ	17
A. İstanbul'un İşgalinin Telgrafla Ankara'ya (Mustafa Kemal Paşa'ya) Bildirilmesi	24
B. İşgal Haberinin Ankara'ya Ulaştırılmasında İhsan (Pere) Bey'in Katkısı	31
III. İSTANBUL MERKEZ TELGRAFHANESİNİN İŞGALİ	39
A. Hintli Müslüman Askerler	45
B. Hintli Mecusi Askerler	48
C. Ankara'nın Tepkisi	49
IV. BÜYÜK MİLLET MECLİSİ (BMM) TELGRAF HİZMETLERİ	54
V. SANSÜRLÜ TELGRAF HABERLEŞMESİ	61
VI. İHSAN BEY'İN TERFİİ	67

İKİNCİ BÖLÜM
PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİNİN KURULUŞU

I. MİLLÎ KURULUŞLARIN ANKARA İLE HABERLEŞME SORUNU

II. PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİNİN KURULMASI	79
A. Hat Başçavuşu Mümtaz (Tekmen) Bey	83
B. Gizli Telgraf Merkezinin İlk Memuru Cevad (Besen) Bey	84
C. Gizli Telgraf Merkezinin Yerinin Belirlenmesi	88
D. PR Gizli Telgraf Merkezinin Kuruluş Tarihi.....	90
E. PR Gizli Telgraf Merkezinin Düzenlenmesi.....	91
F. PR Gizli Telgraf Merkezinin Kuruluşunun Ankara'ya Bildirilmesi.....	93
G. "PR" İşaretinin Belirlenmesi	95
H. Şifrelerin Belirlenmesi ve Ulaştırılması.....	97
İ. Basında PR Gizli Telgraf Merkezi.....	100
J. Gizli Hat Kablosunun Tescili	104

III. PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİNİN

HABERLEŞEMEYE BAŞLAMASI	109
A. Ankara'nın İlk Şifresi	110
B. Mesaide Gizli Merkezin Telgraflarının Çekilmesi	111

IV. PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİNİN KURUCUSUNUN

KİM OLDUĞU TARTIŞMASI.....	113
-----------------------------------	------------

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİNİN ÇALIŞMA YÖNTEMLERİ

I. PAROLA SİSTEMİ	121
--------------------------------	------------

II. PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİNİN BÜYÜMESİ.....	124
--	------------

A. Yeni Memurların Göreve Başlaması	125
B. PR Gizli Telgraf Merkezinin Ankara'ya Bağlanması.....	133
C. Gizli Telgraf Haberleşmesinin Sorumlusu: Felâh Grubu.....	137
1. Özel ve Ticari Telgraflar Sorunu	140
2. Gazetelere Verilen Tebliğ Sorunu	142
3. Çok Acil ve Çok Kısa Olmayan Mesajlar Sorunu	142

4. Muhaberenin Gündüze Taşınması	144
III. MEMURLARIN GÖREVLERİ	145
A. Memurların Durumu.....	146
IV. PR HATTININ KOPMASI VE KESİLMESİ.....	148
V. PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİNİN ÖDÜLLENDİRİLMESİ.....	152
VI. PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİNİN POSTASI.....	155
A. Ankara Postası	155
B. İstanbul Postası.....	157
VII. ÜSKÜDAR-KUŞÇALI-KANDIRA HATTI VE KUŞÇALI TELGRAF MERKEZİ	158

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİNİ ORTAYA ÇIKARMA GİRİŞİMLERİ

I. İNGİLİZ KARŞI TEDBİRLERİ.....	165
A. Hatların Dinamitlenmesi.....	166
B. Memur Onnik.....	167
C. Ermeni Mümeyyiz Leon Efendi	169
D. Sansür Ekibi ve Cemal (Demirel) Bey.....	170
II. GİZLİ TELGRAF MERKEZİNİN AFİŞE OLMASI	182
A. Gizli Merkezin Basılması	183
B. Gizli Merkezin Yeni Yerine Taşınması	184
C. İhsan Bey'in Evi	186
III. LONDRA KONFERANSI VE PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİ	192
IV. ÖDÜLLENDİRME TEKLİFİ	194
V. II. İNÖNÜ SAVAŞINI BAŞLATAN TELGRAF	195
VI. İHSAN BEY'İN TAŞINMASI	197
VII. GİZLİ MERKEZİN DURUMU VE AFİŞE OLMASI ŞÜPHEŞİ.....	199

VIII. PR MERKEZİNİN ANKARA'YA MUHABERE MALZEME DESTEĞİ.....	204
IX. SADRAZAM TEVFİK PAŞA'NIN SANSÜRLÜ TELGRAF HABERLEŞMESİ.....	208
X. SAKARYA SAVAŞI VE GİZLİ TELGRAF MERKEZİ	210
A. Mustafa Kemal Paşa'nın Esaret Haberi.....	211
B. Sakarya Savaşı'nın Kaderini Etkileyen Telgraf.....	212
C. Sakarya Zaferi'ni İstanbul'da İlk Öğrenme Şerefi.....	213
D. İhsan Bey'e Takdir ve Merkeze Ödül	214
XI. GİZLİ MERKEZİN YEDEKLENMESİ	216

BEŞİNCİ BÖLÜM
ZAFERDEN BARIŞA PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİ

I. ABULLABUT ORHAN VE İHSAN BEY'İN TAYİNİ.....	221
A. İhsan Bey'in Büyükkada'ya Tayini.....	223
B. İhsan Bey'in Ankara'ya Tayini	224
C. İhsan Bey'in Ankara Görevi.....	225
D. Tezkiye (Doğrulama) Belgesi	228
E. İhsan Bey Ankara Yolunda.....	229
II. BÜYÜK TAARRUZ'A DOĞRU PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİ.....	232
III. BÜYÜK TAARRUZ'DA PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİ	236
A. Başkomutan'ın Esaret Haberi	237
B. Mudanya Ateşkes Antlaşması	239
C. Türk Askerinin İstanbul'a Gelişi.....	240
D. İstanbul Merkez Telgrafhanesinin Sansürden Kurtarılması	241
E. Refet Paşa'nın İstanbul Haberleşmesi.....	242
F. Trakya Haberleşmesi	242
IV. LOZAN GÖRÜŞMELERİ SIRASINDA PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİ	245
V.1923 YILI SEÇİMLERİNDE PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİ	247

VI. LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI'NDA TELGRAF HABERLEŞMESİ...	248
VII. PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİNİN RAPORLARI	250
A. PR Gizli Telgraf Merkezinin Bir Günlük İşletme Raporu	250
B. PR Gizli Telgraf Merkezinin Kayıt Defteri	255
C. PR Gizli Telgraf Merkezinin Aylık Faaliyet Raporları	258
VIII. PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİNİN KAPANMASI.....	260
IX. İHSAN BEY'İN VE TELGRAFÇILARIN ANILARINI YAYIMLAMAMA NEDENLERİ	263
X. MEMURLARIN SOYADLARI.....	270
PR GİZLİ TELGRAF MERKEZİ ŞEMASI (26 EKİM 1920-05 EKİM 1923).....	271
SONUÇ.....	273
KAYNAKÇA	277
EKLER.....	291
DİZİN	317

ÖNSÖZ

Telgraf haberleşmesi, 19. yüzyılın ortalarından itibaren başta Batı dünyası olmak üzere, ülkeler arasında hızla gelişmeye başladı. Telgrafın gelişmesiyle ülkeler, sınırları içerisinde yönetim merkezinin otoritesini daha etkin kılarken, sınırları dışındaki ülkelerle işbirliklerini de geliştirmeyi başardı. Bunun sonucunda telgraf haberleşmesi, zamansal ve mekânsal sınırları aştığı için sosyal yapıları ve bireysel algıları da şekillendirmeye başladı.

Kullanımı yaygınlaştıkça stratejik açıdan önemi daha da artan telgraf haberleşmesi, yönetimler için, ülkenin her tarafını merkezi otoriteye bağlayan bir sistem haline geldi. Bu durum, tıpkı insan vücudundaki sinir uçlarının merkezi sinir sistemi olan beyine bağlanmasına benzemektedir. Merkezi sinir sisteminin vücudu sağlıklı bir şekilde yönetebilmesi ancak vücutta bulunan sinir uçlarının merkezle sağlam bir iletişim kurmasıyla mümkün olabilirdi. Telgraf haberleşme sistemi de kullanıldığı ülkelerde bu hayati görevi yerine getirmeye başladı.

Millî Mücadelede İtilaf Devletleri, Anadolu'da işgal ettikleri yerlerdeki askerî ve mülkî idarelerle ve demiryollarıyla birlikte telgrafhaneleri de öncelikli ve eş zamanlı olarak işgal ediyorlardı. İzmir'in ve İstanbul'un işgalinde de bu kural uygulandı ve ilk işgal edilen yerlerden birisi telgrafhaneler oldu. İstanbul Merkez Telgrafhanesinin işgaliyle İtilaf Devletleri, Osmanlı başkenti ile Anadolu arasındaki bağı koparmayı, bir müddet sonra da kendi denetimleri altına almayı hedefliyordu. İstanbul işgal edildiğinde, Ankara'da bulunan Mustafa

Kemal Paşa bu duruma tepki olarak, Anadolu'nun İstanbul ile telgraf haberleşmesini yasaklamak suretiyle sınır uçlarının merkeze bağlanmasını engelleyerek, işgalcilerin telgraf politikasını boşa çıkarmayı hedefliyordu. Böylece sınır sistemi çalışmayan devlet de felçli hasta durumunda kalıyor ve İstanbul, Anadolu'yu yönetemez hale geliyordu.

İstanbul ile telgraf haberleşmesinin kesilmesiyle birlikte İstanbul Hükümeti ve İşgal güçlerinin Anadolu'yu yönetmelerinin önüne geçilmiş oluyordu. Ancak, Ankara'da bulunan önce Heyet-i Temsiliye, sonra Büyük Millet Meclisi ve bunların lideri Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'da bulunan millî gruplarla da irtibatı kesiliyordu. Bir müddet sonra işgalcilerin İstanbul Merkez Telgrafhanesinde oluşturdukları sansür heyeti denetiminde Anadolu ile haberleşmeye yeniden başlayacaktı. Ama asıl çözülmesi gereken sorun, İstanbul'daki millî oluşumlar ve Ankara'daki Mustafa Kemal Paşa'nın telgraf haberleşmesiydi. Dönemin İstanbul Telgraf Müdürü İhsan (Pere) Bey, bu haberleşme sorununu çözmek için hayatı pahasına bir kahramanlık ve fedakârlık örneği göstererek, İstanbul'un işgalinden şehrin yeniden teslim alınmasına kadar faaliyette bulunan **PR Gizli Telgraf Merkezini** kurdu. İşgal İstanbul'unda kurulan merkez ilk defa akademik düzeyde bu çalışmayla incelenmiş oldu.

Millî Mücadelenin yüzüncü yılında tamamlan bu çalışma, mücadelenin aydınlanmasına küçük de olsa bir katkı sağlayabilirse, kendimizi, fedakâr ve kahraman kuşağa olan ödevimiz ile vatanımıza ve milletimize olan görevimizin bir kısmını yapmış sayacağız.

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu çalışmaya vesile olan Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Sarıoğlu'na ve dedesi İhsan Pere'nin anılarını bizimle paylaşarak çalışmayı başlatan Mete Bey'e teşekkür etmeliyim. Mete Bey, buna ilave olarak Pere ailesinin diğer bireyleriyle görüşmemi sağladı. Görüştüğüm aile bireylerinin her birisinin katkısı, içtenliği ve desteği çalışmayı daha da zenginleştirdi. Özlem Pere Budak Hanım'ın gayretleri ise beni daha da cesaretlendirdi. Mete Bey ve Özlem Hanım başta olmak üzere Pere ailesine; Cahide, Feryal, Esin, Batur ve Oya Pere'ye, Bekir Budak, Dilek-Hakan Başpınar'a ve Tomris Özden'e desteklerinden dolayı minnettar olduğumu ifade etmek istiyorum. Ayrıca Cevad Besen'in torunu Oya Altınbaş ile kızları Sanem ve Semir Hanımlara da Cevad Bey'e ait fotoğraf, belge ve hatıratı paylaşımlarından dolayı müteşekkirim.

Telgraf ve hatların teknik bilgisi konusunda bizi aydınlatan, Mamak Muhabere Okulundan mezun olduktan sonra, muhabere hatlarının geçmişini yaşayarak öğrenen Jandarma Genel Komutanlığı MEBS Başkanı Tuğgeneral Engin Çırakoğlu'na, çalışmaya verdikleri destek ve katkıdan dolayı; PTT Genel Müdürlüğüne, ATASE Daire Başkanı Tuğgeneral Necdet Tuna'ya, ATASE Arşiv Müdürü Ulş. Alb. Dr. Bülent Durgun'a, Dr. Öğretim Üyesi Latif Armağan'a, Dr. Rıza Heyet'e, Dr. Öğretim Üyesi İsmet Görgülü'ye, Dr. Emine Kısıklı'ya, Dr. Öğretim Üyesi Evrim Şencan Gürtunca'ya, Dr. Öğretim Üyesi Nida Birgül'e ve Turan Güneş PTT Müdürü Yusuf Koç'a teşekkür ediyorum.

Çeyrek asırdır doyumsuz sohbetleriyle Atatürk bilincimin gelişmesine eşsiz katkı sağlayan Neval ve Akın Bulut'a, akademik hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Bige Sükan ile Prof. Dr. Muzaffer Eryılmaz'a şükranlarımı sunuyorum.

Kendileri eğitim ışığından mahrum kalmalarına rağmen benim ve kardeşimin eğitimi için doğup büyüdüğü yurtlarından Ankara'ya göç etme cesaret ve fedakârlığını gösteren annem Yeter Özcan ile babam Mehmet Özcan'a, hem akademik hem de yaşam desteğim sevgili eşim Prof. Dr. Aynur Öz Özcan'a minnettarım. Bu süreçte birlikte geçireceğimiz zamanı çalışmaya ayırmak zorunda kaldığım sevgili oğullarım Ata ve Utku'ya da sabırlarından dolayı teşekkür ediyorum.

Son olarak kitabın basımına gösterdikleri ilgi için Ünal Sevindik Bey ile Siyasal Kitabevi çalışanlarına ve teşekkürü bir borç bilirim.

Dr. Halil Özcan
Ankara, Mart 2019

KAYNAKÇA

I. TEZLER

A. Doktora Tezi

BOZKURT Abdurrahman, **İtilaf Devletlerinin İstanbul'da İşgal Yönetimi**, yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilimdalı, İstanbul, 2009.

B. Yüksek Lisans Tezi

ALTUN Esin, **Doğu Anadolu Bölgesine İlk Telgraf Hatlarının Çekilmesi**, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Erzurum, 2011.

ÇAKILCI Diren, **Rumeli Telgraf Hatları (1854-1876)**, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2015.

ÇELEBİOĞLU H.Esma, **Communication Resists: Telegraph As A Tool Of Resistance In The Modern World**, İstanbul Şehir Üniversitesi, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ağustos 2014.

ÇIPAN İsmail, **Telgrafçı Manastırlı Ahmet Hamdi Bey**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Konya, 1990.

KAYA Halit, **Refet Bele'nin Askerî ve Siyasi Hayatı (1881-1963)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara, 2008.

ŞEHİTOĞLU Mustafa, **Milli Mücadele'de Telgraf Muhaberatı (1918-1922)**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Elazığ, 2012.

TOPTAŞ Seyfi, **İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Osmanlı Posta ve Telgraf Teşkilatı**, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı
Yakınçağ Tarih Bilim Dalı, Ankara, 2004.

II. KİTAPLAR VE MAKALELER

A. Kitap

- ADIVAR Halide Edip, **Türk'ün Ateşle İmtihanı İstiklâl Savaşı Hatıraları**, Can Yayınları, 19. Baskı, 2018.
- ATATÜRK Kemal, **Nutuk 1919-1927**, Bugünkü Dille Yayına Hazırlayan Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2017.
- Atatürk'ün Bütün Eserleri**, Cilt:4 (1919), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000, s.241.
- Atatürk'ün Bütün Eserleri**, Cilt:7 (1920), Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003.
- Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2002.
- BORAK Sadi, **Bilinmeyen Yönleriyle Atatürk**, Bahar Matbaası, İstanbul, 1966.
- BÜYÜKTANIR Zeki, **Telgraflarla Devrim Yaratan Önder Mustafa Kemal Atatürk**, Can Yayınları, II. Cilt, İstanbul 2016.
- COŞKUN Alev, **Samsun'dan Önce Bilinmeyen 6 Ay İşgal, Hüzün, Hazırlık**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2000.
- ÇUKUROVA Bülent, **Kurtuluş Savaşında Haberalma ve Yeraltı Çalışmaları**, Ardıç Yayınları, Ankara, 1994.
- DEVELLİOĞLU Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi, Ankara, 1999.
- ERİM Nihat, **Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri, Cilt: I (Osmanlı İmparatorluğu Andlaşmaları)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara, 1953.
- Geçmişten Günümüze Posta**, T.C. Ulaştırma Bakanlığı PTT Genel Müdürlüğü Ankara, 2007.
- GÖKOĞLU A Baha, **İnkılâbımızda Posta ve Telgrafçılar**, Ulus Matbaa, Ankara, 1940.
- GÖRGÜLÜ İsmet, **On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014.
- HATEMİ Nilüfer, **Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri**, Yapı Kredi Yayınları, 2. Cilt, 2. Baskı, İstanbul, 2010.

- HİÇYILMAZ Ergun, **Teşkilatı Mahsusa**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2014.
- İki Devrin Perde Arkası**, Anlatan: Hüsamettin Ertürk, Yazan: Samih Nafiz Tansu, Azarat Yayınevi, İstanbul, 1969.
- İNÖNÜ İsmet, **Hatıralar 1. Kitap**, Yayıma Hazırlayan: Selahattin Selek, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985.
- İstiklal Harbimizde PTT**, T.C. Ulaştırma Bakanlığı PTT Genel Müdürlüğü, Ankara, 2009.
- KARAÖREN Sami, **Mustafa Kemal'in Gizli Teşkilatı**, Atatürk'ün İstihbaratçısıydım, Destek Yayını, İstanbul, 2010.
- KARAY Refik Halid, **Minelbab İlelmihrab**, İnkılâp ve Aka Kitabevleri Koll.Şti, İstanbul, 1964.
- KOCATÜRK Utkan, **Doğumundan Ölümüne kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2007.
- KOÇER Kemal, **Kurtuluş Savaşlarımızda İstanbul (İşgal Senelerinde M.M. Grubunun Gizli Faaliyeti)**, Vakıf Basımevi, İstanbul, 1946.
- Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler**, İkinci Takım, Cilt II, Çeviren: Seha L. Meray, Yapı Kredi Yayınları, 1993.
- ŞİMŞİR Bilâl N., **Lozan Günlüğü**, Bilgi Yayınevi, 2.Basım, Ankara 2012.
- TANRIKUT Asaf, **Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı**, Cilt: I-II, Ankara 1968.
- Türk İstiklâl Harbi II nci Cilt Batı Cephesi 6 ncı Kısım 4 ncü Kitap İstiklâl Harbi'nin Son Safhası**, Genelkurmay Basım Evi, Ankara, 1995.
- Türk İstiklâl Harbi, VII. Cilt, İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923)**, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1975.
- Yunus Nadi, **Ankara'nın İlk Günleri**, Sel Yayıncılık, İstanbul, 1955.

B. MAKALE

- "Cevad BESEN ve PTT de Yarım Asır"*, **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Ağustos 1962, s.19-20.
- ACEHAN Işıl, *"American Leonardo and Sultan AbdülmecidI"* <http://www.globaldailynews.com/columns/the-american-leonardo-and-sultan-abdulmecid-i/>, erişim: 2.10.2018.

- Ali Sinan, "Bizde İlk Telgraf" **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Sayı 12, Dördüncü Cilt,1953,s.14-15.
- ATA Bahri, "Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Telgrafçılar Nasıl Yetiştirildi?" s.1. https://www.academia.edu/19862571/Osmanli%C4%B1_%C4%B0mparatorlu%C4%9FuD%C3%B6neminde_Telgraf_%C3%A7%C4%B1lar_Nas%C4%B1_Yeti%C5%9Ftirildi?erişim:02.11.2018.
- ATABAY Mithat, "İstanbul'un İşgalini Atatürk'e Bildiren İhsan Pere'den Nutuk'ta Neden Söz Edilmedi?" <http://www.canakkaleaynali-pazar.com/yazarlar/dr-mithat-atabay/istanbul-un-ısgalini-ataturk-e-bildiren-ihsan-pere-den-nutuk-ta-neden-soz-edilmedi/107/>. erişim:18.10.2018.
- BAYER Yalçın, "Cumhuriyeti İnebolu'ya Borçluyuz", *Hürriyet Gazetesi*, 16 Ağustos 2017, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/yalcin-bayer/cumhuriyeti-ineboluya-borcluyuz-40551400erişim> :28.01.2019.
- BAYDAR Ekrem, "Mustafa Kemal'in Gizli Teşkilatı'nı Ben İdare Ediyorum, Gizli Telgraf Merkezi Kurduk", **Cumhuriyet Gazetesi**, 5 Ekim 1970, s.1-5.
- BAYDAR Ekrem, "Mustafa Kemal'in Gizli Teşkilatı'nı Ben İdare Ediyorum, Gizli Telgraf Merkezi Kurduk", **Cumhuriyet Gazetesi**, 7 Ekim 1970, s.1-5.
- BESEN Cevad, "İstanbulda Kurulan Gizli Telgraf Merkezine Ait Hatıralar", **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Sayı:7, Ağustos 1962, Dördüncü Cilt. s.9-12.
- BESEN Cevad, "İstanbulda Kurulan Gizli Telgraf Merkezine Ait Hatıralar-III", **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Sayı:9, Ekim 1962, Dördüncü Cilt, s.12-13,20.
- BESEN Cevad, "İstanbulda Kurulan Gizli Telgraf Merkezine Ait Hatıralar-IV", **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Sayı:10, Kasım 1962, Dördüncü Cilt. s.12-13,20.
- BESEN Cevad, "İstanbulda Kurulan Gizli Telgraf Merkezine Ait Hatıralar-V", **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Sayı:11, Aralık 1962, Dördüncü Cilt. s.12-13.
- BESEN Cevad, "İstanbulda Kurulan Gizli Telgraf Merkezine Ait Hatıralar-VI", **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Sayı:12, Aralık 1962, Dördüncü Cilt. s.17-18.

- BESEN Cevad, "İstanbulda Kurulan Gizli Telgraf Merkezine Ait Hatıralar-VII", **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Sayı:1, Ocak 1963, Beşinci Cilt. s.8-9.
- BESEN Cevad, "İstanbulda Kurulan Gizli Telgraf Merkezine Ait Hatıralar-XVII", **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Sayı:1, Ocak 1964, Altıncı Cilt. s.28-29.
- BESEN Cevad, "İstanbulda Kurulan Gizli Telgraf Merkezine Ait Hatıralar-IX", **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Sayı:3, Mart 1963, Beşinci Cilt. s.12-13.
- BESEN Cevad, "İstanbulda Kurulan Gizli Telgraf Merkezine Ait Hatıralar-X", **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Sayı:4, Nisan 1963, Beşinci Cilt. s.8-9.
- BESEN Cevad, "İstanbulda Kurulan Gizli Telgraf Merkezine Ait Hatıralar-XIII", **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Sayı:7, Temmuz 1963, Beşinci Cilt. s.21-22.
- BESEN Cevad, "İstanbulda Kurulan Gizli Telgraf Merkezine Ait Hatıralar-XIV", **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Sayı:10, Ekim 1963, Beşinci Cilt. s.21-23.
- BESEN Cevad, "İstanbulda Kurulan Gizli Telgraf Merkezine Ait Hatıralar-XV", **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Sayı:11, Kasım 1963, Beşinci Cilt. s.19-21.
- BESEN Cevad, "İstanbulda Kurulan Gizli Telgraf Merkezine Ait Hatıralar-XVI", **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Sayı:12, Aralık 1963, Beşinci Cilt. s.23.
- BESEN Cevad, "İstanbulda Kurulan Gizli Telgraf Merkezine Ait Hatıralar-VIII", **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Sayı:2, Şubat 1963, Beşinci Cilt. s.8-9.
- BESEN Cevad, "İstanbulda Kurulan Gizli Telgraf Merkezine Ait Hatıralar-XII", **Pos-Tel Aylık Meslek ve Kültür Dergisi**, Sayı:5, Mayıs 1963, Beşinci Cilt. s.16.
- BESEN Cevad, "Kaybettiğimiz Milli Mücadele Kahramanlarından İhsan Pere", **PTT Bülteni**, PTT İşletme Genel Müdürlüğünün Aylık Yayını,, 44. Sayı, Mart 1969, s.10-11.
- BORAK Sadi, "İstiklâl Mücadelemizin adsız kahramanları: İstanbul Gizli Telgraf Merkezi", **Tarih Dünyası**, cilt:3-4, sayı 28-29, 31 Ocak 1952, s.1190-1191.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 22", **Milliyet Gazetesi**, 27 Ekim 1953, s.2.

- BORAK Sadi, "İstiklâl Harbinde Gizli Tel", *İhsan Pere Röportajı*, **Yeni Tarih Dünyası Dergisi**, 17 Aralık 1953, Cilt:1, Sayı:7, s.305.
- BORAK Sadi, "İstiklâl Mücadelemizin Adsız Kahramanları: İstanbul Gizli Telgraf Merkezi Entelligence Servisi ile Nasıl Mücadele Etti?-2", **Tarih Dünyası**, 29 Şubat 1952, sayı:30-31, s.1226-1228.
- BORAK Sadi, *İstiklâl Mücadelemizin Adsız Kahramanları: İstanbul Gizli Telgraf Merkezi -3*", **Tarih Dünyası**, sayı:32, 26 Ağustos 1952, s. 1297-1299.
- BORAK Sadi, "İstiklâl Mücadelemizin Adsız Kahramanları: İstanbul Gizli Telgraf Merkezi -4", **Tarih Dünyası**, sayı:33, 26 Eylül 1952, s.1321-1322.
- BORAK Sadi, "İstiklâl Mücadelemizin Adsız Kahramanları: İstanbul'un Gizli Kalmış Telgraf Merkezi -5", **Tarih Dünyası**, sayı:34, 26 Ekim 1952, s.1392-1393.
- BORAK Sadi, "İstiklâl Mücadelemizin Adsız Kahramanları: İstanbul'un Gizli Kalmış Telgraf Merkezi", **Tarih Dünyası**, sayı:35, s.1435-1438.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 1", **Milliyet Gazetesi**, 6 Ekim 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 4", **Milliyet Gazetesi**, 9 Ekim 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 8", **Milliyet Gazetesi**, 13 Ekim 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 12", **Milliyet Gazetesi**, 17 Ekim 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 14", **Milliyet Gazetesi**, 19 Ekim 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 15", **Milliyet Gazetesi**, 20 Ekim 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 16", **Milliyet Gazetesi**, 21 Ekim 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 17", **Milliyet Gazetesi**, 22 Ekim 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 21", **Milliyet Gazetesi**, 26 Ekim 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 25", **Milliyet Gazetesi**, 30 Ekim 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 29", **Milliyet Gazetesi**, 3 Kasım 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 3", **Milliyet Gazetesi**, 8 Ekim 1953, s.2.

- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 31", **Milliyet Gazetesi**, 5 Kasım 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 34", **Milliyet Gazetesi**, 8 Kasım 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 35", **Milliyet Gazetesi**, 9 Kasım 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 36", **Milliyet Gazetesi**, 10 Kasım 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 46", **Milliyet Gazetesi**, 20 Kasım 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 47", **Milliyet Gazetesi**, 21 Kasım 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 51", **Milliyet Gazetesi**, 25 Kasım 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 53", **Milliyet Gazetesi**, 27 Kasım 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 54", **Milliyet Gazetesi**, 28 Kasım 1953, s.2.
- BORAK Sadi, "Meçhul Fedailer 57", **Milliyet Gazetesi**, 1 Aralık 1953, s.2.
- BORAK Sadi , "Millî Mücadelemizin Adsız Kahramanları, İstanbul'un Gizli Kalmış Telgraf Merkezi ve Kahramanları Hakkında Bir Teklif", **Tarih Dünyası Dergisi**, Sayı:38, 26 Şubat 1953, s.1583.
- COŞKUN Nusret Sefa, "Millî Mücadele Tarihine Eklenecek Bir Yaprak" **Son Posta Gazetesi**,15 Şubat 1941, s.2.
- DAVİSON Roderic H., "Osmanlı İmparatorluğu'na Elektrikli Telgrafın Girişi" Çev: DURDU Mehmet Burak, **OTAM**, Sayı: 14, Ankara, 2003, 347-386.
- DURUKAL Hüsni Sadık, "Millî Mücadeleden Hatıralar: İstanbul'un İşgali ve Fedakâr Telgrafçılarımız", **Cumhuriyet Gazetesi**, 22 Mart 1959, s.2-5.
- EFE İsmail, "PR Teşkilatı (Gizli Telgraf Teşkilatı)", s.3. https://www.academia.edu/36667527/PR_TE%C5%9EK%C4%B0LATIG%C4%B0ZL%C4%B0_TELGRAF_TE%C5%9EK%C4%B0LATI_VE_AHMED_CEVAD_BESEN erişim:26.10.2018.
- EKİCİ Necdet, "Kurtuluş Savaşında İstanbul ve Anadolu'daki Türk ve Düşman Gizli Faaliyetleri",<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/808/10283.pdf> erişim: 29.11.2018.

- GÜL Mustafa, “Bir Telgraf Memurunun ifadesiyle Mütâreke Döneminde İstanbul-Anadolu Haberleşmesi”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt:XIII, Temmuz 1997, sayı: 38, s.427-432.
- KUTAY Cemal, “İstiklâl Harbi’nde Anadolu Telgraf Hatları Üzerinde Gizli-Açık Mücadele ve Sonrası...”, **Güvercin Dergisi**, Ekim 1968, Sayı:29-2, Cilt:3, s.12-14.
- MENEMENCİ Suat, “Milli Mücadele Telgrafçularımız”, **Son Havadis Gazetesi**, 22 Nisan 1983.
- ÖZCAN Halil, “Milli Mücadele’de İstanbul Merkez Telgrafhanesinin İşgali (16 Mart 1920) ve Ankara’nın Tepkisi”, **Modern Türklük Araştırma Dergisi**, Cilt 15, Sayı 3 (Eylül 2018), s.331-353.
- ÖZKÖK Mustafa Barış, “Unutulmuş Bir Kahraman,” **Akşam Gazetesi**, 23 Mart 2008, <http://www.barisozkok.com/unutulmus-bir-kahraman/>, erişim:18.10.2018.
- SAMSAKÇI Mehmet, “İşgal Karanlığında Bir İsyân Alevi: Süleyman Nazif’in Pierre Loti Hitâbesi”, s.168. **İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (TÜDED)**, cilt:44, sayı:44, 2011, s.163-196.
- SARI Mustafa, “Batum’da Son Türk İdaresi (1921)” **VAKANÜVİS-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi**, Yıl 2, Kafkasya Özel Sayısı, 2017, 475-506.
- SAYLAN Gürkan Fırat, “İstanbul’un Resmen İşgali (16 Mart 1920)”, **Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi**, Cilt II, Sayı 41, Ocak 2014, s.17-40.
- SÜRMEİ Serpil, “Konya Delibaş Mehmed İsyânı Sırasında İsyancılara Esir Düşen Hâkimiyet-İ Milliye Gazetesi Muhabiri Ensari Bülend Bey’in Hatıraları”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/26193>, erişim:17.01.2019, s.111-135.
- TEVETOĞLU Fethi, “Kızılaycı Hâmid Bey”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt: III, Sayı:9, Temmuz 1987, s. 681-690.
- ULUDAĞ Nihat, “İşte Ata’nın Efsane Telgraf Hattı!” **Gazete Habertürk**, 24.08.2009, (<https://www.haberturk.com/yasam/haber/167680-iste-atanin-efsaneltelgraf-hatti>, erişim:18.10.2018.
- ÜMÜT Sami, “Sakarya Savaşı Sonrası 12-13-14 Eylül 1921”, **Haymana Gazetesi**,28.10.2016, http://www.haymanagazetesi.org/index.php?sayfa=haberler_i_cerik&id=3597#.W8hBM2gzaUk. erişim:18.10.2018.

- ÜNAL Ertan, “Pere Şifresiyle Mustafa Kemal’e İstanbul’dan Haber Ulaşıyordu”, **Hayat**, Sayı:12, 13 Mart, 1969,s.15.
- YAVUZ Ünsal, “İngiliz ve Fransız Resmi Belgelerinde İstanbul’un İşgalini (16 Mart 1920) Hazırlayan Gelişmeler, **Belleten**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara C.LVI, Aralık 1992, sayı:217, s.963-984.
- YURTOĞLU Nadir, “Haberleşme Sektörünün Önemli Bir Teşekkülü: Millî Mücadele Döneminden 1960 yılına Türkiye’de Posta, Telgraf ve Telefon (PTT) Teşkilatı (1920-1960)”,**Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi** Cilt: XXXII, Bahar 2016, sayı:93, s. 47-103.
- PTT BYS, Haber Bülteni Sayı 1, Kasım 2009.
- İstanbul Avrupa Yakası PTT Başmüdürlüğünün 03 Kasım 2008 gün ve B.11.2.PTT.4.34.00.06/14580 sayılı yazısı.
- Yıldız Teknik Üniversitesi Elektrik-Elektronik Fakültesi Dekanlığının 31.03.2010 gün ve B.30.2.YIL.0.28.00.00/476 sayılı yazısı.
- İstanbul İl Kültür Müdürlüğü Türk ve İslam Eserleri Müzesi Müdürlüğünün 14.04.2010 gün ve B.16.0.KVM.4.34.47.07-1150 sayılı yazısı.

III. ARŞİV BELGELERİ

- A. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi**
- TİTE Arşivi**, Kutu No:22, Gömlek No:26, Belge No: 26-001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No:43, Gömlek No: 204, Belge No:204-001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No:43, Gömlek No: 145, Belge No:145-1001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No:43,Gömlek No:145,Belge No:145-7001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No:43,Gömlek No:173,Belge No:173-001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No:43,Gömlek No:145,Belge No:145-4001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No:43,Gömlek No:145,Belge No:145-3001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No:43,Gömlek No: 145,Belge No:145-2001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No:43,Gömlek No:145,Belge No:145-6001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No:43, Gömlek No: 204, Belge No:204-001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No: 43, Gömlek No: 173, Belge No: 173-1001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No:43, Gömlek No:145, Belge No:145-5001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No:43, Gömlek No:174, Belge No:174-001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No:43, Gömlek No:161, Belge No:161-1001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No: 43, Gömlek No: 173, Belge No:173-2001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No: 43, Gömlek No:145, Belge No:145-6001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No:43, Gömlek No: 145, Belge No:145-001.
- TİTE Arşivi**, Kutu No: 62, Gömlek No: 71, Belge No: 71-001.

B. Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüd Daire Başkanlığı (ATASE) Arşivi

- ATASE Arşivi, İSH, Arşivi, Kutu No:651, Gömlek No:142.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No: 1705, Gömlek No:40.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No: 1744, Gömlek No:17.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No: 1744, Gömlek No:17, Belge No:ac.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No: 1744, Gömlek No: 17, Belge No:ad.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No: 1744, Gömlek No: 17, Belge No:ag.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No: 1744, Gömlek No:28.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No: 1744, Gömlek No:28, Belge No:aa.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No: 1744, Gömlek No:41, Belge No:ab.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No: 1744, Gömlek No:41, Belge No:ac.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No: 1744, Gömlek No:41.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1173, Gömlek No:161, Belge No:aa.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1173, Gömlek No:161, Belge No:ab.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1173, Gömlek No:161, Belge No:aba.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1173, Gömlek No:161, Belge No:ac.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1173, Gömlek No:161, Belge No:aca.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1173, Gömlek No:161, Belge No:ad.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1173, Gömlek No:161, Belge No:aga.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1173, Gömlek No:161.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1175, Gömlek No:76.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1175, Gömlek No:76, Belge No:ab.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1175, Gömlek No:76, Belge No:ac.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1176, Gömlek No:120, Belge No:aa.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1176, Gömlek No:120.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1511, Gömlek No:83.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1543, Gömlek No:22.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1545, Gömlek No:14, Belge No:aa.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1545, Gömlek No:14.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Dosya No:33, Belge No:aa.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Gömlek No:17.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Gömlek No:23.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Gömlek No:23, Belge No:aa.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Gömlek No:24.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Gömlek No:25.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Gömlek No:33.

ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Gömlek No:33, Belge No:ab.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Gömlek No:34.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Gömlek No:38.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Gömlek No:38, Belge No:aa.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Gömlek No:38, Belge No:ab.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Gömlek No:38, Belge No:ac.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Gömlek No:40.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Gömlek No:40, Belge No:aa.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Gömlek No:40, Belge No:ab.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1707, Gömlek No:122.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1708, Gömlek No:78.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1709, Gömlek No:12.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1713, Gömlek No:41.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1729, Gömlek No:99.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1735, Gömlek No:112.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1735, Gömlek No:112, Belge No:aa
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Dosya No:63, Belge No:aa.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Dosya No:63, Belge No:ab.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:17, Belge No:aa.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:17, Belge No:ab.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:17, Belge No:ae.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:17, Belge No:af.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:17, Belge No:ah.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:17, Belge No:ai.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:17, Belge No:aj.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:24.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:24, Belge No:aa.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:24, Belge No:ab.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:24, Belge No:ac.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:24, Belge No:ad.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:24, Belge No:ae.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:24, Belge No:af.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:41, Belge No:aa
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:41, Belge No:ae.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:41, Belge No:af.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:41, Belge No:ag.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:41, Belge No:ah.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:41, Belge No:ai.

ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:52.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:52, Belge No:aa.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:52, Belge No:ab.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:52, Belge No:ac.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:52, Belge No:ae.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:52, Belge No:af.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:52, Belge No:ag.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:52, Belge No:ah.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:63.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1745, Dosya No:20, Belge No:aa.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1745, Dosya No:20, Belge No:ab.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1745, Dosya No:20.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1745, Dosya No:57.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1745, Gömlek No:64.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1745, Gömlek No:64, Belge No:aa.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1753, Dosya No:34.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1753, Dosya No:35.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1757, Gömlek No:44.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1774, Gömlek No:17, Belge No:ac.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:59, Gömlek No:164.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:603, Gömlek No:59
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:670, Gömlek No:69.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:973, Gömlek No:100.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:973, Gömlek No:100, Belge No:aa.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:974, Gömlek No:137.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1705, Gömlek No:40, Belge No:aa
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No:1744, Gömlek No:41, Belge No:ad.
ATASE Arşivi, İSH, Kutu No: 651, Gömlek No:142.

C. İstanbul Harbiye Askeri Müzesi

Askeri Müze, envanter no: D 571-7, envanter no: D 571-8, envanter no: D 571-9, envanter no: D 571-21.

IV. ZABIT VE CERİDELER

TBMM Zabıt Ceridesi, 24.4.1336 Devre:I, İçtima Senesi:1, İ:2, C:1, s.26-30.

“Mehmet İhsan Pere’ye vatani hizmet tertibinden aylık bağlanmasına dair kanun tasarısı Maliye ve Plân komisyonları raporları (1/728)”, **Millet Meclisi**, S.Sayı:884, Dönem:1, Toplantı:4, s.1-2. (<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM/d01/c042/mm01042138ss0884.pdf>, erişim:15.12.2018.

V. ANI VE HATIRAT

İhsan Pere, **Galatasaraylı Telgrafçının (yayımlanmamış) Anıları**,s.1-85.

Cevad Besen, **İstiklal Harbi (yayımlanmamış) Hatıraları**, s.1-46.

VI. İNTERNET

https://www.mit.gov.tr/textsite/birinci_bolum_B3.html erişim :04. 09. 2018.<http://t24.com.tr/haber/savasin-seyrini-degistiren-hatbulundu,50336>.erişim: 18.10.2018.

Musavver Malumat Dergisi,11Nisan 1901.<http://www.istanbulburda.com/tarihi-yerler/posta-ve-telgraf-nezareti-binasinin-oykusu-sirkeci-de-buyuk-postahane-h5035.html>erişim: 28.11.2018.

<http://www.istanbul.gov.tr/Files/ebulten/2017-9/icerikpostane.html>. erişim:18.10.2018.

<http://www.yenicaggazetesi.com.tr/zaferin-adi-telgraf-telleri-8-117725-h.htm>.erişim: 18.10.2018.

http://sam.baskent.edu.tr/belge/Sevr_TR.pdf erişim:12.08.2018.

<http://www.tribundergi.com/post/343122>. erişim:18.10.2018.

<http://www.tayproject.org/haberarsiv20098.html> erişim:08.11.2018.

<http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c36/c360065.pdf>.erişim:19.11.2018.

<https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=Tarihce>, erişim: 18.10.2018.

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.66.pdf>erişim:07.01.2019.

Cumhuriyet Gazetesi, 3 Kasım 1935, s.2.

VII. TELEVİZYON

Posta ve Haberleşme Tarihi Belgeseli, Kanal B, 02.11.2009, Bölüm
22.

VIII. ÖZEL ALBÜM VE ARŞİV

Cahide Pere'nin Özel Albümü.

Mete Pere'nin Özel Albümü.

Oya Altınbaş'ın Özel Albümü ve Arşivi.

Özlem Pere Budak'ın Özel Albümü.

Yusuf Koç'un Özel Arşivi.

Dizin

A

- Abdullah, 13
Abdülaziz, 5, 6
Abdülvahap, 244
Adana, 25, 59
Adapazarı, 61, 63, 76, 85,
86, 87, 90, 91, 92, 96, 97,
98, 109, 112, 125, 149,
158, 230
Afrika, 4
Afyon, 59, 60
Akdeniz, 1, 4, 56, 59, 245,
277
Akif Bey, 4
Aksaray, 59, 126
Akseki, 60
Albay C.C.R Murphy, 13
Albay Esat, 82, 183, 216
Alfred Vail, 2
Ali, 5, 21, 25, 55, 76, 114,
137, 158, 159, 167, 186,
189, 197, 257, 280
Ali Fuat (Cebesoy), 76, 158,
159
Ali Galip, 21
Ali Rıza Paşa, 25, 114
Ali Zirh, 197
Allenby, 13
Amasya, 55
Anadolu ve Rumeli
Müdafaai Hukuk
Cemiyeti, 50, 51
Anadoluhisarı, 88, 169,
174, 175, 177, 179, 202,
203, 274
Ankara, ii, xiii, xiv, xvi,
xvii, xix, xx, xxi, xxii,
xxiii, xxv, xxvi, 2, 4, 5, 6,
7, 13, 17, 19, 22, 23, 24,
25, 26, 27, 28, 29, 30, 31,
32, 33, 34, 35, 36, 37, 38,
39, 41, 42, 43, 44, 49, 51,
52, 53, 54, 55, 56, 57, 58,
59, 62, 68, 69, 70, 73, 73,
74, 75, 76, 77, 78, 79, 80,
81, 82, 83, 84, 85, 86, 88,
91, 93, 95, 96, 97, 98, 101,
102, 103, 104, 109, 110,
111, 112, 113, 114, 115,
117, 121, 123, 124, 125,

128, 130, 132, 133, 134,
135, 137, 138, 139, 140,
141, 142, 143, 146, 147,
148, 149, 150, 151, 152,
153, 154, 155, 156, 157,
158, 159, 160, 161, 165,
166, 167, 170, 171, 174,
176, 177, 178, 179, 184,
185, 187, 188, 189, 191,
192, 194, 195, 198, 200,
204, 205, 206, 209, 211,
212, 213, 214, 215, 216,
217, 218, 221, 222, 223,
224, 225, 226, 227, 228,
229, 230, 232, 234, 235,
236, 237, 238, 240, 241,
242, 243, 244, 245, 247,
250, 251, 252, 253, 257,
258, 260, 266, 273, 274,
275, 277, 278, 279, 283,
284, 285, 293, 295, 298,
305, 306, 307
Antalya, 1, 23, 51, 60, 229,
277
Atatürk, ii, xvi, xx, xxv, 1,
6, 7, 19, 23, 27, 28, 29, 30,
35, 36, 37, 49, 50, 51, 57,
73, 101, 103, 115, 263,
265, 270, 275, 277, 278,
279, 280, 284, 285

Atina, 212
Avrupa, 2, 4, 22, 36, 43, 60,
104, 105, 108, 208, 222,
285
Avusturya, 4, 68
Aydın, 18, 19, 20, 69, 123,
278

B

Bala, 60
Balıkesir, 20, 44, 63
Bandırma, 63, 244
Barış Özkök, 34, 101
Basra, 6
Batum, 204, 284
Bebek İlahiyat Okulu, 3
Belgrat, 5
Beyoğlu, 26, 31, 32, 34, 39,
68, 69, 129, 155, 167, 206,
208, 211, 212, 213
Beyrut, 3
Beyşehir, 60
Bican, 229
Bilecik, 59
Bitlis, 25
Bolu, 62, 125, 160
Browne, 21
Bulgaristan, 4, 257
Bursa, 17, 22, 59, 63, 149
Bükreş, 4

Büyük Postane, 37, 43, 83,
88, 94, 95, 171, 183
Büyükada, 44, 84, 96, 148,
201, 222, 223, 224, 275

C

Cafer Tayyar, 62, 63, 67, 97
Calthorpe, 13
Celal, 97, 98
Cemal, v, 15, 88, 110, 133,
145, 155, 157, 158, 170,
174, 175, 176, 177, 178,
179, 180, 201, 203, 274,
284
Cemal Demirel, v, 179, 180
Cemal Kutay, 15, 158
Cevad (Besen) Bey, 44, 67,
84, 87, 90, 113, 190, 201,
273
Cevad Besen, v, xv, xxii,
xxiv, 34, 35, 39, 44, 45,
62, 64, 65, 85, 87, 92, 100,
109, 115, 118, 124, 125,
145, 147, 150, 154, 160,
166, 168, 173, 182, 190,
199, 205, 237, 238, 255,
289
Cevat (Çobanlı) Paşa, 17
Chamberlain, 3
Claude Chappe, 1

Ç

Çanakkale, xxiv, 46, 80,
103, 145, 158, 218, 267,
270
Çankaya, 246
Çankırı, 59
Çatalca, 25
Çorlu, 260
Çorum, 55

D

Damat Ferit, 15, 21, 23, 25,
47, 63, 68, 76, 114, 146,
159, 208, 221
Dillizade Murat, 73
Diyarbakır, 6, 17, 22, 59
Dumlupınar, 210

E

Eastern Telgraf Şirketi, 67
Edip (Giztel), 126, 223
Edip Bey, 54, 97, 131, 146,
186, 200, 249, 270
Edip Giztel, v
Edirne, 5, 6, 17, 27, 44, 63,
86, 112, 124, 145, 150
Ekrem (Baydar) Bey, 30,
81, 142, 154, 185, 216
Elazığ Valisi, 21

Emirdağ, 59
Enis (Akaygen), 212
Erenköy, 39, 257
Ermeni, 40, 67, 78, 169, 172
Erol, 104, 157, 268
Erol Pere, 104, 268
Erzurum, 1, 6, 17, 20, 22,
25, 49, 56, 159, 254, 277
Esad Bey, 73, 136, 137
Eskişehir, 59, 60, 184, 210,
211, 257
Ezine, 130

F

Fahri (Sandor), 246
Fahri (Şandur), 121
Fehmi, 243
Ferhad Bey, 73
Ferit Tek, 73
Fevzi (Çakmak) Paşa, 17,
133, 247, 261, 274, 293,
296
Filibe, 5
Fizan, 208
Franchet d'Esperey, 129
Fransa, 4, 5, 51, 129, 149,
218, 232, 245
Fünûn-i Telgrafiye
Mektebi, 5

G

Galatalı Şevket, 73
Galatasaray Lisesi, 5
Gazi Mustafa Kemal Paşa,
246
Gebze, 61, 149, 229, 239
Gelibolu, 80, 97
Gerard, 171, 172, 174, 180
Gerze, 56
Geyve, 51, 59, 98, 230
Göynük, 230
Güngör Makar, 104

H

Hacı Mümtaz, 64, 113, 117,
130, 133
Hacı Tefik, 156, 229
Hafız Besim, 73
Hakkı, 45, 218
Halide Edip, xxv, 23, 158,
278
Hamid (Hasancan), 82
Hamit, 35, 36, 97, 206, 237
Hamit Bey, 36, 97, 237
Hamlin, 3
Harput, 6, 22
Hasan Rıza, 229
Hatif, 84, 94, 113, 122, 138,
196
Havza, 18, 19

Haymana, xxiv, 60, 103,
284

Hıfzı, 98, 151, 206, 229

Hilal-i Ahmer, 36, 82

Hilmi, 80

Hüsamettin (Ertürk), 73,
134, 151, 247

Hüsni Sadık Durukal, 32,
34, 100, 118

I

II. Meşrutiyet, 7

Irak, 96

İ

İhsan (Pere) Bey, xiv, xix,
31, 32, 33, 38, 67, 104,
113, 115, 133, 182, 201,
273

İhsan Pere, v, xv, xix, xxiv,
32, 33, 34, 39, 44, 64, 67,
68, 69, 76, 77, 79, 82, 83,
85, 86, 87, 88, 90, 95, 100,
101, 102, 103, 104, 115,
116, 117, 155, 183, 186,
211, 213, 225, 231, 263,
264, 265, 267, 268, 269,
280, 281, 282, 289

İnebolu, 56, 60, 62, 73, 75,
77, 128, 138, 143, 151,

156, 198, 210, 229, 252,
256, 257, 280

İngiltere, 4, 5, 22, 51, 67,
171, 177, 195, 232

İnönü, xxv, 38, 150, 182,
189, 190, 192, 194, 195,
229

İskenderiye, 3

İsmail Efe, 34, 84

İsmail Hakkı, 32, 54, 73

İsmet (Tükel), 126

İsmet Bey, 38, 87, 131, 133,
170, 184, 188

İsmet Görgülü, xv, 18, 244

İsmet Tükel, v, 263

İstanbul, xiii, xiv, xix, xx,
xxiii, xxiv, xxv, xxvi, 2,
3, 4, 5, 8, 9, 13, 14, 15, 16,
17, 19, 20, 21, 22, 23, 24,
25, 26, 27, 28, 29, 30, 31,
32, 33, 34, 35, 36, 37, 38,
39, 40, 42, 43, 44, 46, 47,
48, 49, 50, 51, 52, 53, 55,
59, 61, 62, 64, 65, 67, 68,
69, 70, 73, 74, 75, 76, 77,
78, 79, 80, 81, 82, 83, 84,
86, 88, 90, 92, 93, 94, 95,
97, 98, 99, 100, 101, 103,
104, 105, 109, 110, 111,
112, 113, 114, 115, 116,

117, 118, 121, 122, 124,
125, 126, 128, 129, 130,
131, 132, 133, 134, 135,
136, 137, 138, 140, 141,
142, 143, 146, 149, 151,
152, 153, 155, 156, 157,
158, 159, 160, 161, 165,
167, 168, 169, 170, 171,
172, 173, 174, 175, 176,
177, 183, 184, 185, 190,
191, 192, 194, 200, 201,
204, 205, 206, 208, 210,
211, 213, 214, 215, 218,
222, 224, 225, 226, 227,
228, 230, 232, 233, 234,
235, 236, 237, 238, 239,
240, 241, 242, 243, 244,
245, 247, 248, 249, 252,
253, 254, 256, 257, 260,
261, 263, 264, 266, 269,
270, 273, 274, 275, 277,
278, 279, 280, 281, 282,
283, 284, 285, 288, 293,
298, 312
İstanbul Merkez
Telgrafhanesi, xiii, xiv,
xix, xxv, xxvi, 2, 27, 31,
43, 50, 84, 90, 118, 122,
126, 190, 201, 236, 241,
260, 273, 284

İtalya, 3, 51, 60, 149
İtilâf Devletleri, xx, 13, 24,
30
İzmir, xiii, 15, 18, 19, 23, 25,
31, 59, 244, 257
İzzet Paşa, 50, 73, 109

J

Jedidiah Morse, 3

K

Kadıköy, 39, 257, 264, 265
Kadri, 253, 257
Kahire, 3
Kalecik, 59
Kamil, 109, 110, 152
Kanal B, xxiv, 82, 104, 117,
205, 290
Kandıra, 61, 62, 144, 160,
161, 205
Kara Vasıf, 73
Karadeniz, 26, 56, 111, 206,
228
Karakol Cemiyeti, 73, 74,
104
Kastamonu, 54, 56, 60, 80,
132, 204
Kazım Karabekir, 14, 51
Kemal (Koçer), 73
Kerkük, 6

Kırım, 4
Kırşehir, 55, 59
Kocaeli, 55, 158, 159
Koçhisar, 59
Konya, 17, 18, 22, 25, 59,
76, 277, 284
Köstence, 65, 245, 248
Kuşçalı, 158, 159, 160, 161
Kütahya, 184, 210, 211

L

Leon, 40, 41, 43, 61, 63, 77,
78, 112, 123, 149, 156,
169, 172, 173, 174, 175,
176, 177, 178, 180, 182,
201, 202, 203, 209, 223
Leonard G. Gale, 2
Lille, 1
Londra, 3, 5, 25, 29, 182,
192, 194
Lozan, xx, 36, 244, 245, 246,
247, 248, 260, 275, 279

M

Mahmudiye, 59
Mahmut (Ezan) Hoca, 35
Makbule Akgül, 103
Makedonya, 7
Makinacıyan okulu, 5
Malatya, 22

Malta, 3, 30, 201
Manastırlı Hamdi, 26, 28,
31, 32, 33, 34, 35, 37, 40,
49, 79, 264, 270
Manisa, 18
Maraş, 24
Mardin, 6
Mavri Mira, 61
Mazhar, 160, 205
McLour, 218
Mehmet Ali Bey, xxi, 8
Mehmet Efendi, 4
Mehmet Nuri, 244
Mehmet Reşad, 158
Mekteb-i Fünûn, 5
Mektebi Sultani,
Darüşşafaka, 5
Micheal Farada, 2
Mim Mim Grubu, 82
Mithat Atabay, 34, 103
Mondros Ateşkes
Antlaşması, 7, 8, 13, 39,
65, 73
Mösyö Blak, 5
Mösyö Dölaro, 5
Mudanya, xx, 63, 77, 239,
240, 275
Muhiddin, 88
Muhittin, 155, 201

Mustafa Kemal Atatür, v,
xxii, 233, 278
Mustafa Sabri, 200
Muvaffak Bey, 15
Mühendishane Mektebi, 5
Mümtaz Tekmen, v, 80

N

Naşit Bey, 15
Nazırı Ali Kemal, 19, 20
Nesip, 229
New-York, 2
Nidai, 229
Nihat Uludağ, 101, 102
Niş, 5
Nuri, 186, 189, 190, 244,
263
Nurosmaniye, 115
Nurullah, 152, 153
Nusret Sefa Coşkun, 35

O

Onnik, 167, 168
Orhan, xxi, 208, 221, 222,
223
Orhan Şemsettin, 208
Osman Nuri Bey, 56
Osmanlı Hürriyet
Cemiyeti, 6
Oya Altınbaş, xv, 87, 290

Ö

Ömer, 157
Ömerli, 239

P

Paris, 1, 3, 5, 6
Pendik, 229
Polatlı, 59
Prinkipo, 96

R

Raif, 205
Rasim Ferit Talay, 73
Rauf, 29, 218, 245
Rauf (Orbay), 29
Recep, 134, 208
Recep Paşa, 208
Reddi İlhak, 19
Refet Paşa, xxiii, 240, 241,
242, 243, 244, 275, 293,
312
Refia, 186
Refik Halid (Karay), xxi, 8,
20, 68, 129, 170, 208
Reşid, 13
Rıfat Bey, 15
Rıfki, 156, 190, 243, 263
Rıfki (Ayça), 190

Rıza, xv, 206, 218, 226, 229,
257
Robeck, 21, 22
Robert Kolej, 3
Romanya, 245, 248
Rum, 61, 67, 176, 186, 236
Rumelihisarı, 83, 202
Rus, 56, 61
Ruşçuk, 4
Rüşti, 45

S

Sabri, xxii, 93, 155, 247
Sabri (Toprak), 93
Sadi Borak, xxiv, 33, 34, 40,
65, 68, 73, 79, 80, 88, 90,
93, 97, 100, 104, 115, 116,
117, 127, 128, 129, 130,
131, 132, 155, 157, 169,
170, 171, 173, 174, 175,
176, 178, 179, 180, 182,
183, 188, 190, 191, 201,
211, 212, 225, 263, 264,
265, 266, 267, 269, 270,
283
Said, 97
Sait Mola, 200
Sakarya, 59, 103, 146, 184,
210, 211, 212, 213, 214,
215, 218, 284

Salâhaddin Bey, 50
Salim, 54, 132
Salim Bey, 54, 132
Samandıra, 138, 165, 167,
169
Sami Ümüt, 103
Samih Rifat, 189
Samsun, 17, 22, 55, 60, 97,
204, 229, 256, 278
Samuel F. B. Morse, 2
Sarıklı, 230
Sarıköy, 59
Selâhattin, 45
Seyitgazi, 60
Sırrı Bey, xxii, 54
Sinop, 56, 130
Sirkeci, 43, 80, 97, 101, 103,
105, 125, 166, 241, 243
Sivas, 6, 17, 21, 22, 50, 55,
59, 132
Sivastopol, 5
Sivrihisar, 59
Sofya, 5
Soner Özgünel, 105
Suat Menemenci, 100, 101
Sultan Abdülmecit, 3, 5
Suriye, 30, 109
Süleyman, 129, 159, 284
Süleyman Nazif, 129, 284

Süleymaniye, 150, 186, 190,
197

Ş

Şam, 3

Şehzadebaşı, 26, 27, 32, 33

Şemsettin, 166, 208, 218,
222

Şerif, 247

Şumnu, 4, 5

Şükrü Ali, 134, 142

Şükrü Efendi, 144, 161, 167

T

Tahir, 156

Talat Paşa, 6, 73

Taraklı, 230

Tekfur Dağı, 243

Tekirdağ, 243, 244, 260

Tevfik Paşa, 73, 192, 208

Thomson, 77, 171, 172, 173,
174, 180, 222

Tokat, 55

Tophanane, 32

Topkapılı İhsan, 73

Topkapılı Mehmed, 73

Tosya, 59

Townshend, 96

Trablusgarp, 208

Trabzon, 19, 22, 25, 56, 60,
132, 204

Trakya, 25, 61, 62, 63, 135,
139, 200, 239, 240, 242,
243, 245, 260, 275

Trikopis, 236, 237, 238

Türk, xvii, xx, xxii, xxiii,
xxv, xxvi, 5, 7, 13, 23, 24,
26, 37, 38, 45, 46, 48, 52,
56, 63, 64, 67, 68, 69, 73,
74, 83, 92, 97, 100, 102,
115, 129, 140, 173, 182,
183, 189, 204, 211, 213,
217, 239, 240, 241, 242,
243, 244, 245, 247, 248,
260, 264, 273, 274, 275,
277, 278, 279, 283, 284,
285

U

Uşak, 63

Ü

Üsküdar, 6, 39, 144, 148,
160, 161, 166, 201

V

Van, 19, 25, 59

Varna, 4

Velid, 198, 213

Viyana, 3

W

Washington, 2

Withall, 25, 29

Y

Yahya Kaptan, 159

Yani, 61, 99, 125, 145, 236,
238

Yıldız Sarayı, 7

Yozgat, 6

Yunanistan, 3, 25, 256

Yunus, 157, 159, 279

Yunus Nadi, 159, 279

Yusuf Bey, 6

Yusuf Kemal, 36, 232

Z

Zabitan-i Gurubu, 73